

hogy a padló
réseiből kinőtt
keserűfüvet lássák
balti ködbe
tűnjenek
mint bóján
kapaszkodó
sirályok

Makkai Ádám

A PILLANGÓK DÜHE

Jaj csak pillangót vagy katicabogarat
ne fogna soha az ember – ezek hordozzák
a legeslegeszedelmesebb nukleáris fegyvereket,
a pestist, a leprát és a podagrát
az elevenen elrohadás és elégettetés
elkerülhetetlen matematikai átkait –

ha leszáll rád egy lepke valahol a fűben
vagy egy bokor alján, tudnod kell, hogy
a Plutó és a Szaturnusz közös munkálata ez,
melynek csakis egyetlen végkimenetele lehet:
a kozmikus világrobbanás...

A pillangók tudják ezt,
ők mindig is tudták, csak az ember nem tudja.
Tudja az egér is meg az ürge, a labradori szürke mókus
meg a harkály és a fakopáncs. Ha jön a lepke,
eszét veszítve menekül mindegyik, be a faodúba,
az ól repedezett falécei közé, csak el, el a világégés elől,
a legeslegutolsó világháború elől,
melyet a pillangók és a lepkék hoznak
kimondhatatlan,

békés-gyönyörű
hadüzeneteikkel.

PILLANGÓ

Én pillangok
Te pillangasz
Ő pillang
 Mi pillangunk
 Ti pillongtok
 Ők pillanganak

(aki pillang
az „pillangó”)

Ki tud a legszebben pillangani?
Az, aki elaltat,
Az, aki megdörzsöli a hátamat, amikor sajogva fáj,
Az, aki az ölembe ül és azt mondja, hogy...

Te, az én
pillankodó pillangóm.

Talán egyszer az életben, majd ha megint
tavasz lesz és kisüt a nap,
ledobom magamról a tudósi lárvát
és megpróbálok rád
visszapillangani...

A SZÓTÁR DÜHE

Hazugságok és émelyítő bölcseletek indulatoktól mentes porosodó
tára, te dögleletes unalomtár, te halott szavak
és lelketlen ötletek sírkamrája, te hadüzenetek
és hamis vádakkal tanúskodó felszabadítók papagáj-
jelszavainak iszonytató ólomfényes betűhalmaza,
kloákák kloákája, szótár!

Csodállak tán, de nem szeretlek,
képzetem petyhüdt völgyeidet csak akadozva járja,
mankó vagy te vagy tolókovács; hordágy, melyen a
beszízajzottan haldokló mondat avagy almondat hullája
zihál, ha van még neki tüdeje,
vagy alig hallhatóan pihegi utolsó szótagjait.

„Igen” és „nem” keveredik tebenned
 a nőnem, a hímnem és a neutrum önkényes
 szabályaival; *der, die* és *das* velőtrázó
 értelmetlensége az *on, oná, onó* perverzítésével keverve
 és te parancsolsz: az van, amit te akarsz. Te szabad meg
 gondolataim határát, és te adsz kegyesen engedélyt
 a *bonus, melior* és az *optimus* használatára.

Nyelvek rákfenéje, szótár a neved!
 Belőled élek, én vagyok hírneves szerkesztőd,
 veled tolakodom a főnököm elé,
 ha fizetésemelésre kerül a sor. Százásával
 burjánzol a szobámban, az ágy alatt is te lakozol,
 mint a házőrző kutya, és percenként lábikrán harapsz
 veszettséged engesztelhetetlen dühében.

Cédulákra oszolva erjedsz minden sarokban,
 de részegséged mustja az angol „*must*” szó,
 ami annyit tesz, hogy „kell”, „muszáj”, „kötelező”.

SZÓTÉR-t, azaz „megváltót” játszol,
 de csak SZÓTÁR maradsz. Beleid és idegeid elektromagnetikus
 pöttyök. Memóriád nem Mnemosziné szülöttje.
 Megmondom, ki vagy: *Sziszifusz*, aki elveszítette élete értelmét,
 mert a hegytetőn megállt

a vissza-visszaguruló szikla.

SZÓTÁR

Nem hazudik,
 csak az, aki használja.
 Minden benne van
 és mindennek az ellenkezője.
 Bölcs. Türelmes.

Ő adja a lehetőségét
 minden mondatomnak.

Kirándulásra invitál, meghív, elvisz,
 ingyen teszi mindezt.
 Személyes és közös – „*kommunistikus*” (a szó
 mindmáig elcsépeletlen, mert meg nem értett
 Weöres Sándor-i értelmében).

Rímtár és hasonértelmű szavak kellemetes legelője
 ahol alanyi szótag-báránykák legelésznek
 egy-egy jóindulatú állítmányra várakozva.

Ötletek bölcsője: SZÓTÁR a neved!
 Dicsőség néked és hozsánna – hát nem megmondta már
 Charles Baudelaire kolléga is, hogy
celui qui n'a pas du nom, n'existe pas?
 Csak az létezik, aminek „neve” van, és minden szó: név.
 Te vagy, ó, szótár, az eleve elvégeztetés
 anyafőkönyve;
 szent bölcsője vagy te
 a testté vált LOGOSZNAK.

DÉRY TIBOR HAGYATÉKÁBÓL

Az író hagyatékában fennmaradt alábbi regényrészlet a Petőfi Irodalmi Múzeum kéziratárában található, egy középme-retű spirálos füzetben, amely a kézzel beszámozott 221. oldallal kezdődik, és amelyben a szöveg a 286. oldalon végződik. Sajnos a 221. előtti oldalak hiányoznak, akárcsak a befejezés: a szöveg egyfelől egy gondolat sor közepén kezdődik, másfelől a történet megszakad, nincs lezárva. A kézirat tehát kétségkívül töredék, sőt szerzői javításokat, kiegészítéseket igénylő piszkozat (egyébként erre utal, hogy több helyen kérdőjel jelzi a további pontosítás, pótlás szándékát).

A regénytöredéket követő levél és tanulmány a frankfurti Fischer Verlag, a Déry-művek német kiadójának reklámfüzetéből való, amelyet feltehetően 1963 nyarán, A BEFEJEZETLEN MONDAT német fordításának megjelenésekor adtak ki. A német nyelvű levél címzettje Arend Kulenkampf, a regény szerkesztője, aki munkája során folyamatosan konzultált – levél útján – az íróval. (Valószínűnek látszik, hogy Déry Tibor németül írta a levelet.)

A tanulmány szerzője Szilasi Vilmos, Déry Tibor unokahúgának férje, filozó-

fus, egyetemi tanár, aki a húszas években anyagilag is támogatta a fiatal író, 1957-től pedig mozgósította a nemzetközi közvéleményt bebörtönzött rokona és barátja szabadulása érdekében. – A levél a Fischer Verlag 1962. évi ALMANACH-jában jelent meg először, ezt követően bejárta a német sajtót; megjelent az *Oberösterreichische Nachrichten*ben, a *Münchner Merkur*-ban, a *Frankfurter Neue Presse*ben, a *Frankfurter Rundschau*ban. Szilasi Vilmos tanulmányának más, korábbi közzétételéről nem tudunk. – Magyarul mindkét szöveg itt jelenik meg először.

A három írást A BEFEJEZETLEN MONDAT sorsa fogja egybe. Déry levele a regény keletkezésének és kiadásának körülményeiről számol be, Szilasi Vilmos tanulmánya a hazai kritika számára új nézőpontból világítja meg a mű gondolatrendszerét, ha úgy tetszik, filozófiáját. – S végül a cím nélküli regénytöredék is A BEFEJEZETLEN MONDAT-hoz kapcsolódik. Feltételezésünk szerint 1937 táján keletkezett, s a regény „kihordása”-nak mellékterméke. Mint korábbi tanulmányunkban (ÚJRAOLVASOTT KLASSZIKUS. CET, 1994. 1. sz.) kimutattuk, a mű három kötete nem folyamatosan készült, a